

Innehåll

Tabellförteckning	9
Förkortningar	15
Förord till första upplagan	17
Förord till andra upplagan	19
1. Inledning	21
1.1 Nya utvecklingstendenser i facklig anslutning	21
1.2 Bokens disposition	22
2. Internationella olikheter i andelen fackligt anslutna	25
2.1 Orsaker till den i Sverige internationellt sett mycket höga fackliga organisationsgraden	26
2.2 Förändringar av andelen fackligt anslutna sedan 1980 ur internationellt perspektiv	38
2.3 Orsaker till internationella variationer i den fackliga organisationsgradens utveckling	39
2.3.1 Olikheter mellan nationella industrial relations-system	44
2.3.2 En tvåstegs- resp. trestegsmodell för facklig anslutning	48
2.3.3 Vertikal och horisontell facklig integration	52
2.3.4 Fransk statsreglering kontra svensk självreglering	55
2.3.5 Separata orsaksfaktorer eller sammanhängande mönster?	58
2.3.6 Internationell konvergens eller divergens?	60
3. Facklig organisationsgrad i Sverige 1975–95	65
3.1 Den fackliga organisationsgradens förändringar sedan 1980	65
3.2 Andelen fackligt anslutna löntagare 1987–95: starka fluktuationer hos unga privatanställda i storstäderna (AKU)	67
3.3 Starkast facklig återhämtning i storstäderna hos kvinnliga löntagare (AKU 1987–95)	69
3.4 Tre olika mönster hos den fackliga organisationsgraden 1975–95 (ULF och AKU)	71
3.5 Korta och långa vågor hos den fackliga organisationsgraden	73
3.6 Hur uppstod klyftan i facklig anslutning mellan storstäderna och övriga landet?	78

- 3.7 Könsvisa skillnader hos arbetare och tjänstemän i olika regioner 82
- 3.8 Regionala skillnader hos olika åldersgrupper arbetare och tjänstemän 83
- 3.9 Facklig anslutning hos hel/deltidsanställda och fast/tidsbegränsat anställda 91
- 3.10 Klart lägre organisationsgrad för privatanställda deltidsarbetande i AKU än i ULF 95
- 3.11 Den fackliga organisationsgradens förändringar 1975–95 – några huvuddrag 96
- 3.12 Facklig organisationsgrad och ekonomiska konjunkturförändringar 104
- 4. Starkt ökad direktanslutning till arbetslöshetskassorna i Sverige 107
  - 4.1 Regional utbredning av direktanslutna till HTFs, SIFs, Metalls och Handels a-kassor 112
  - 4.2 Åldersmässiga förändringar av direktanslutna a-kassemedlemmar i Stockholmsområdet 119
  - 4.3 De direktanslutnas ursprung: avhoppade fackföreningsmedlemmar eller rekryterade från de oorganiserades led? 122
  - 4.4 Direktanslutningens omfattning på arbetsplatser med respektive utan fackklubb 124
  - 4.5 En jämförelse mellan den fackliga organisationsgradens och direktanslutningens förändringar sedan 1980-talets mitt 130
- 5. Motiv för fackligt medlemskap respektive för att vara oorganiserad 134
  - 5.1 Intervjuundersökning i Stor-Stockholm våren 1993 134
  - 5.2 Olika typer av individuella val rörande fackligt medlemskap 137
  - 5.3 Öppna intervjufrågor för att kartlägga motiv för fackligt medlemskap respektive att vara oorganiserad m.m. 139
  - 5.4 Olika typer av motiv för fackligt medlemskap respektive icke-medlemskap 140
    - 5.4.1 Motiv för fackligt medlemskap – för att ansluta sig till respektive idag vara medlem i fackförening 141
    - 5.4.2 Motiv att inte vara fackligt ansluten 145
  - 5.5 Motiv för fackligt medlemskap – resultat från intervjuundersökningen 149
  - 5.6 Motiv för fackligt medlemskap – jämförelser med andra undersökningar 159
  - 5.7 Motiv att inte vara fackligt ansluten – resultat från intervjuundersökningen 162
  - 5.8 De oorganiserades profil 176
  - 5.9 Motiv att inte vara fackligt ansluten enligt Röster om facket och jobbet (1988 och 1993) 178
  - 5.10 Betydelsen av nyttomotiv och sociala faktorer för fackligt medlemskap resp. icke-medlemskap 180
  - 5.11 Individuell nyttokalkyl kontra gemensamma intressen 185
- 6. Förändringar av den fackliga verksamheten – några slutsatser 201
  - 6.1 Utvecklingstendenser som aktualiserar förändringar av den fackliga verksamheten 201

- 6.2 Slutsatser för fackligt förändringsarbete 204
- 6.3 Förslag till förändringar av den fackliga organisationen och verksamheten 207
  - 6.3.1 Åtgärder för att bryta mansdominansen och låta kvinnorna bättre komma till tals 211
  - 6.3.2 Arbetsplatsfacket vitalisering 216
  - 6.3.3 Olika medlemsgruppers intressen – samverkan mellan olika grupper 218
- 7. Facklig tillbakagång internationellt och i Sverige 223
  - 7.1 Internationell konvergens eller divergens i facklig anslutning? 225
    - 7.1.1 USA och Kanada: lika men ändå olika 226
    - 7.1.2 Japan: växande fackligt ointresse 230
    - 7.1.3 Tyskland: rekordlåg facklig anslutning 232
    - 7.1.4 Sysselsättningsmässiga förskjutningar inom länder – ökad facklig divergens mellan länder 232
  - 7.2 Facklig tillbakagång i Australien, Italien, Nederländerna, Storbritannien och Österrike 234
    - 7.2.1 Australien: från statsreglerad centralisering till avreglerad decentralisering 235
    - 7.2.2 Italien: från facklig representationskris till relativ stabilisering 236
    - 7.2.3 Nederländerna: löneåterhållsamhet för ökad sysselsättning 239
    - 7.2.4 Storbritannien: konfrontationslinjens seger 242
    - 7.2.5 Österrike arbetsplatsfrågorna i bakvattnet 251
  - 7.3 Internationella jämförelser – några slutsatser 253
- 8. Tilltagande facklig instabilitet i Sverige 263
  - 8.1 Starkt minskad facklig anslutning hos unga 265
    - 8.1.1 De ungas marginalisering på arbetsmarknaden och i facket 271
    - 8.1.2 Krympande rekryteringsbas för förtroendevalda 272
    - 8.1.3 Kritiskt prövande inställning till facket 273
  - 8.2 Hög men snabbt fallande organisationsgrad bland invandrare 279
    - 8.2.1 Fackets etniska delning 281
    - 8.2.2 Bristande facklig förnyelse 282
    - 8.2.3 Segregerad arbetsmarknad och polariserad facklig struktur 283
  - 8.3 De fackliga organisationernas försvagade ställning på arbetsplatserna 286
    - 8.3.1 Bemanningföretagens expansion 287
    - 8.3.2 Tidsbegränsade jobb – bristande utvecklingsmöjligheter 292
    - 8.3.3 Vad kan facket göra för tidsbegränsat anställda? 293
    - 8.3.4 Arbetsmiljön – ett försummat kapitel 294
    - 8.3.5 Utvecklande arbeten – en rättvisefråga (1) 297
    - 8.3.6 Decentraliserad lönebildning – en rättvisefråga (2) 302
    - 8.3.7 IT-branschen och facket 309

- 8.4 Facket inför nya utmaningar 319
  - 8.4.1 Globalisering och decentralisering 319
  - 8.4.2 Ett förändrat politiskt-ideologiskt klimat 321
  - 8.4.3 Facket, individen och kollektivet 323
  - 8.4.4 Från reaktivt fack med passiva medlemmar till proaktivt medlemsnära fack 332

9. Avslutning 337

- 9.1 Industrial relations-systemets beståndsdelar 339
- 9.2 Industrial relations: internationell konvergens eller divergens? 341
- 9.3 Fallande organisationsgrad, men olika orsaksmönster 342
- 9.4 Variationer i facklig anslutning inom och mellan länder 343
- 9.5 Samma förändring, men olika konsekvenser 345
- 9.6 Tilltagande facklig instabilitet i Sverige 346
- 9.7 Arbetslöshetens betydelse för organisationsgraden 351
- 9.8 Starkt ökad direktanslutning till a-kassorna 352
- 9.9 En situationsbunden inställning till fackligt medlemskap 353
- 9.10 Den fackliga arbetsplatsorganisationens försvagade ställning under 1990-talet 355
- 9.11 Vägar till facklig förnyelse 357

Bilaga 1. Tabellbilaga 361

- Jämförelse mellan AKU- och ULF-undersökningarna avseende facklig organisationsgrad 361
- Tabeller till kapitel 3 365
- Tabeller till kapitel 4 378
- Tabeller till kapitel 5 387
- Tabeller till kapitel 8 392

Bilaga 2. Urvalets fördelning på förbundsområden, arbetsplatser, intervju-kategorier och specialurval samt intervjuperioder 398

Bilaga 3. Bortfallets storlek inom specialurvalen samt de intervjuades representativitet 400

- Köns- och åldersfördelning hos intervjuade i specialurvalen jämfört med resp. totalpopulation 400
- Bortfallets storlek 403
- De intervjuades representativitet – slutsatser 406

Käll- och litteraturförteckning 407